

ΠΡΥΡΟΔΑ



VI ПРИРОДА

ДПСИР рамка



1. Што се случува?

Промените во природните екосистеми се перманентни. Процесите не се следат континуирано затоа изготвено и донесено е Упатство за начинот на вршење теренска опсервација, инвентаризација и мониторинг на биодиверзитетот и живеалиштата на територијата на Република Северна Македонија со образците за васкуларни растенија, мовови, цицачи, птици, водоземци и влекачи, риби и ракови, без’рбетници, габи и лишаи, како и образците за шуми и други шумски живеалишта, отворени живеалишта (тревни површини, вриштини и грмушна вегетација) и мочуришни живеалишта (тресетишта, блата, езера и реки).

Сепак при изготвување студии и елаборати за оценка на влијанијата од проекти врз животната средина (EIA), се изготвуваат и поглавја за оцена на тие влијанија врз природата и дел врз биодиверзитетот. Во тек е завршната фаза за донесување нов Закон за природа со јасно дефинирани цели, активности и мерки за зачувување на природните екосистеми и типовите живеалишта и диви видови од национално, европско и меѓународно значење. Со реализираните програми и проекти за мониторинг на неколку диви видови растенија, габи, животни и птици од национално и европско значење кај водни, блатни, тревести, шумски и планински екосистеми забележани се промени кои негативно влијаат врз зачувување на живеалиштата и доведуваат до нивна фрагментација и намалување на ареалите и бројот на популациите кај дивите видови. Собирањето диви видови растенија, габи, лишаи и животни од природата за комерцијални цели, се врши со обучени собирачи и со издадени дозволи за собирање, од МЖСПП. Согласно национално законодавство донесена е Наредба за ограничување на собирање на растителниот вид Мечкино грозје заради користење и трговија (Службен весник на РСМ бр.201/21). Со тоа ќе се овозможи одржливо собирање на ова растение, врз основа на извршена теренска проценка на популациите на видот на национално ниво.

2. Зошто се случува?

Промените во природните екосистеми се условени како од биотските така и од абиотските фактори. Дополнителни нарушувања кај природните екосистеми се регистрирани од антропогените влијанија. Главни сектори кои имаат негативно влијанија врз природните екосистеми и посебно врз загрозување на опстанокот на дивите видови се: енергетскиот, шумарскиот, земјоделскиот, како и изградбата на инфраструктурни и други индустриски и урбани комплекси. Главните притисоци во последнава деценија се кај водните екосистеми, посебно сливовите на поголемите реки, но и загаѓање на води од помали водотеци во планински екосистеми за проидзодство на електрична енергија. Влијанија се регистрирани и кај тревестите екосистеми и заедници со депопулација и намалување на сточниот фонд кај руралните подрачја, и нивни промени со ширење на инвазивно растителни видови (сукцесија).

Поради неопходно управување со шумите, регистрирани се појави на ерозија на земјиштето, а со тоа и губење на вегетацијата. Исто така, шумските пожари имаат негативно влијание врз стабилноста на шумските екосистеми. Исто така и климатските промени се повеќе негативно се одразуваат врз стабилноста на природните екосистеми и врз структурата на видовите. Најизразени се промените кај водните екосистеми, пред се влажните живеалишта, блатата и тресетишата, затоа што со нарушување на режимот на водите во нив се губат значајни вегетациски заедници, ендемични и ретки диви видови растенија и животни.

3. Дали имаме национална цел?

Националните цели за заштита на природата и зачувување на биолошката разновидност се утврдени со Законот за заштита на природата. Истите се подетално разработени со неколку стратешки документи и тоа: Национална Стратегија за заштита на природа со Акционен План (2017-2027), Национална Стратегија за биолошка разновидност со Акционен План (2018-2023), Национална Стратегија за одржлив развој, Стратегија за просторен развој на МК и други документи.

Во Национална Стратегија за биолошка разновидност се издвоени 19 национални цели за зачувување на биолошката разновидност кои се усогласени со глобалните цели за

биодиверзитет на ООН (Аичи цели БД) и Европската Стратегија за зачувување на биолошката разновидност.

4. Дали националната цел е постигната?

Врз основа на направените експертски анализи вклучени во тимовите за изготвување на Национална Стратегија за заштита на природа, како и Национална Стратегија за биолошка разновидност, констатирано е дека националните цели на МК утврдени со Законот за заштита на природата и НСБРАП до 2020 година, со пресек до 2015 година, целосно не се постигнати. Имено, анализата покажа дека сеуште не се зајакнати капацитетите на локално, регионално и национално ниво, а и националната еколошка свест за заштита на природата и биолошката разновидност сеуште е на ниско ниво. Глобалната и регионалните економски кризи, како и последиците здравствената криза предизвикана од COVID 19 имаа и сеуште имаат големо влијание врз обезбедување финансиски ресурси за реализирање програми и проекти за заштита на природата и биолошката разновидност во регионот и во државата. Во тек е нов процес на глобално ниво за оформување нови цели за зачувување на биолошката разновидност за следната декада. Ќе се изготви и нова Европска стратегија за биодиверзитет (2021-2030). Следствено на тоа ќе се усогласат и националните цели на државата за заштита на природа и биолошката разновидност во Законот за природа и во националните стратегии.

5. Клучни пораки за темата

Во периодот од 1995 до 2004 година заштитата на природата и биолошката разновидност беше регулирана во Законот за заштита на животната средина и природата. Во 2004 година беше донесен посебен закон за заштита на природата. Во периодот од 2004 до 2018 година Законот за природа беше често менуван и дополнуван. Исто така се донесоа сетови со подзаконски акти за одржливо користење на природни ресурси, вклучително и за собирање на диви видови растенија, габи и животни од природата и промет со засегнати и заштитени диви видови. Донесени се и правилници како што се: Листи за утврдување на строгозаштитени и заштитени диви видови, Правилник за евиденција за заштита на природата, Правилник за содржината на студијата за валоризација или ревалоризација на заштитено подрачје, Правилник за содржината на плановите за управување со заштитени подрачја и годишните програми за заштита на природата и Правилник за издавање дозвола за спроведување на научно истражување во природата.

Министерството за животна средина и просторно планирање спроведува континуирани активности за зголемување на процентот на заштитени подрачја, кои моментално зафаќаат околу 13,9 % од националната територија.

6. Кои активности се/треба да се превземат?

Во процедура на интерно и интерсекторско усогласување е новиот Закон за природа по што ќе следи постапка за негово донесување. Со законот ќе се овозможи целосно транспонирање на одредбите од ЕУ директивите и регулативите од областа на заштита на природата.

Во Источно Плански регион селектирани се три потенцијални подрачја (Овче Поле, Долна Брегалница и Малешевски планини) за идни Натура 2000 подрачја и за две од нив се изработени Стандардни формулари за Натура 2000. Одржани се работилници со засегнати страни за значењето на Натура 2000 и спроведена кампања за Натура 2000 во Источно Плански регион.

Во соработка на Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) со УНЕП, Канцеларијата на IUCN за Источна Европа и Централна Азија (ECARO), Европската банка за обнова и развој (ЕБОР), национални и меѓународни експерти, применувајќи ги критериумите на IUCN изготвени се Национални Црвени листи за херпетофауна (водоземци и влекачи), габи и за пет селектирани видови на цицачи (рис, мечка, видра, волк и чакал) и утврден е конзерваторскиот статус за 14 виши васкуларни растенија од национално и европско значење и изготвена е Приоритетна листа на таксони на флората на национално ниво како основа за понатамошна селекција и утврдување на конечна листа со приоритетни таксони за Црвената листа на флората на државата. Националните Црвени листи се поставени на веб страницата на МЖСПП <http://redlist.moepp.gov.mk/pocetna/>

Во рамки на проектот Програма за градење на капацитетите на биолошката разновидност, поддржан од Европската банка за обнова и развој (ЕБОР) согласно методологија и критериуми на IUCN во соработка на МЖСПП и ЕБОР, IUCN ECARO како и национални експерти изготвени и промовирани се национални црвени листи за габи и крупни сверови (мечка, рис, волк, видра и шакал).

<http://redlist.moepp.gov.mk/species-summary-page/#mammals>,
<http://redlist.moepp.gov.mk/species-summary-page/#fungi>

Изготвен е Шестиот национален Извештај кон Конвенција за биолошка разновидност (CBD) и истиот е доставен до Секретаријатот на Конвенцијата.

Министерството за животна средина и просторно планирање активно учествува во ЕУ проектот: Програма за партнерство во животната средина на ЕУ за пристапување (ЕППА) преку работна група за природа за теми поврзани со шумарство, инвазивни видови, развој на зелена инфраструктура и еколошка поврзаност на заштитените подрачја. Со тоа државата се вклучува во тековните активности да се помогне во спроведувањето на елементите за биолошка разновидност на Европскиот зелен договор и усогласување со предлозите на ЕУ за глобалните цели за биодиверзитет во 2020 година што треба да бидат одобрени на КОП 15 од Конвенцијата за биодиверзитет.

Извршена е селекција на екосистемите и нивно мапирање на цела територија на земјата, утврдена е состојбата на екосистемите и екосистемските услуги што можат да ги дадат екосистемите. Во тек се активности за изработка на механизам за плаќање на екосистемски услуги и негово тестирање во Споменик на природа Вевчански Извори. Изготвена е брошура за екосистемски услуги и се спроведуваат тренинг обуки за засегнатите страни во рамки на долгорочниот план за јакнење на капацитети за сите засегнати страни за екосистемски услуги.

Во соработка на МЖСПП со Фармахем и национални и меѓународни експерти изработена е Студија за изводливост за воспоставување на центар за згрижување на повредени и заплени диви животни во Република Северна Македонија со што ќе се одговори на барањата на CITES конвенција како и регулативата на ЕУ за регулирање на прометот со диви растителни и животински видови.

Направен е значаен напредок во процесот на хармонизација со ЕУ Директивите за живеалишта и птици, односно Натура 2000. Вкупната површина на дванаесетте (12) идентификувани идни Натура 2000 подрачја е 1756,45 км² или 175645 ха. Тие опфаќаат околу 6,8 % од територијата на земјата.

Во интерес на секоја земја заради социо-економски развој е да се прогласуваат повеќе заштитени подрачја. Во светот е докажано дека економската моќ на земјите е многу поголема, доколку заштитените подрачја се користат рационално и одржливо. Соодветното користење на екосистемските услуги што ги пружаат заштитените подрачја се од големо значење за локалното население и локалната економија. Концептот на заштитени подрачја, нивното соодветно управување и развојот на плаќањето на екосистемските услуги се важни за воспоставувањето на модел за одржливо користење на природните ресурси, но и одржување на екосистемите.

Во таа насока направен е значителен напредок во спроведување на постапките за прогласување на нови заштитени подрачја. Согласно Законот за заштита на природата донесена е Одлуката за прогласување на дел од Осоговските Планини за заштитено подрачје во категорија V - Заштитен предел (Службен весник на РСМ бр.277/20), а дел од Шар Планина беше прогласен за заштитено подрачје во категорија II - Национален парк (Службен весник на РСМ бр. 151/21). Исто така, планината Водно беше прогласена за заштитено подрачје во категорија V - Заштитен предел (Службен весник на РСМ бр.195/21) и дел од Малешево за заштитено подрачје во категорија V – Заштитен предел (Службен весник на РСМ бр.286/21). Со тоа процентот на заштитени подрачја е зголемен од 8,9% на 13,9 % од територијатна државата. Со тоа е направен прогрес и надминат е предвидениот процент на заштитени подрачја од 11,5% од територијата на држава, што бил утврден до 2020 година во Секторската студија за заштита на природното наследство, која е изготвена за потребите на Просторниот План на државата (2004).

Поради горенаведеното од страна на ЕУ во извештаите за прогресот на државата кон ЕУ за делот заштита на природата нотирани се значаен прогрес во последните неколку години

Прекуграничната соработка за заштита на природата е унапредена во рамки на Фондот за природа Преспа-Охрид (ПОНТ), при што беа опфатени заштитените подрачја (НП Пелистер, НП Галичица, СП Преспанско Езеро и Парк на природа Езерани.)

Охридско Езеро и Студенчишко Блато се вклучени на Светската Листа на Рамсарската конвенција како ново рамсарско место во државата.

Локалитетот Длабока Река во НП Маврово е вклучен на Прелиминарната листа на УНЕСКО за стари букови шуми.

МЖСПП спроведува постапка за прогласување на локалитетот Студенчишко Блато за заштитено подрачје во категорија IV- Парк на природа и за Кањон Матка во категорија III - Споменик на природа.

Согласно Законот за заштита на природа извршена е ревалоризација на споменикот на природата – Платанови стебла во Охрид (вклучува 6 стари платанови стебла-чинари). Врз основа на изготвени елаборати за наведените стебла, како природни реткости во Охрид прогласени се: Чинар – Пензионерско, Чинар – Влашка Маала, Чинар во централно градско подрачје на општина Охрид, Чинар – Воска, Чинар – Кошишта и Чинар пред зградата на Црвен Крст. Исто така и стеблото од Кочецик во дворот на црквата Св. Богородица Перивлепта- Охрид е прогласено за природна реткост. Службен весник на РСМ бр. 141 од 24.06.2021 и бр.143 од 28.06.2021

Продолжија активностите за валоризација на природното наследство. Изготвени се Студија за валоризација на природните вредности на Малешевските Планини и Влаина, Студија за

валоризација на Споменик на природата Охридско Езеро и Студија за валоризација за Белчишко Блато.

Подобрено е управувањето со заштитените подрачја преку изработка и донесување на планови за управување. Изработени и донесени се плановите за управување со Национален парк Пелистер (2021-2030), Национален парк Галичица за период 2021-2030 година и Заштитен предел Осоговски планини (2022-2031) Планот за управување со Национален парк Шар Планина е во завршна фаза за донесување. Изготвен е Нацрт-План за управување со Споменик на природа-Охридско Езеро, како и нацрт-планови за управување со спомениците на природата Преспанско Езеро и Маркови Кули.

Донесено е решение за привремена заштита на Студенчичко блато како идно заштитено подрачје.

Донесена е Одлука за основање на Јавна Установа Национален парк Шар планина (Службен весник на РСМ бр.175/21). Јавната установа е во фаза на доекипирање и почна да управува со Националниот парк Шар Планина.

Со цел понатамошно исполнување на обврските од националната легислатива за заштита на природата, ратификуваните меѓународни договори и ЕУ директивите и регулативите за областа заштита на природата, пред се Директивите за живеалишта и птици, односно спроведување на идентификација на подрачја за Натура 2000 мрежата на национално ниво, неопходно е формирање стручна институција- Агенција/или Завод за заштита на природата, негово кадровско екипирање, како и спроведување обуки за имплементација на националната и ЕУ легислативата за природа и зачувување на биодиверзитетот. Исто така потребно значајно зголемување на финансиските средства од државниот буџет со цел реализирање на програми, стратегии и проекти за заштита на природата и биолошката разновидност и управување со заштитени подрачја.

Код на индикатор	Име на индикатор	Цел	Кога треба целта да се оствари	Тренд	Каде сме кон остварување на целта
МК НИ 080	Вкупна површина на идентификувани подрачја на национално ниво за идната мрежа НАТУРА 2000	Целта на следењето на овој индикатор е да се прикаже напредокот во процесот на хармонизација на националното законодавство и европското законодавство во областа на заштита на природа преку имплементација на одредбите од двете директиви и идентификација на подрачја кои ќе бидат дел од европската мрежа НАТУРА 2000.	/	↗ Позитивен растечки тренд	☑ Кон целта
МК НИ 041	Карактеристики на рибниот фонд	Вкупното рибно производство да порасне на 2.300 тони. Притоа, главната маса на порастот ќе ја чинат пастрмските риби (1.435 тони или 62% од вкупниот улов) и тоа претежно од рибниците	2020	↗ Позитивен растечки тренд	☑ Кон целта

Позитивен развој

↗ Позитивен растечки тренд

↘ Позитивен опаѓачки тренд

☑ Кон целта

Неутрален развој

→ Постојан тренд

↕ Променлив тренд

☐ Мешан прогрес

Негативен развој

↘ Негативен растечки тренд

↙ Негативен опаѓачки тренд

☒ Далеку од целта



Дефиниција

Индикаторот ја претставува состојбата со број на проценети засегнати видови на национално ниво и процентот на засегнатост на проценетите видови согласно Национални црвени листи (изготвени согласно критериуми на Светската унија за заштита на природата – IUCN). Во засегнати видови спаѓаат категориите на видови идентификувани како критично загрозени, загрозени или ранливи:

- Број на засегнати диви видови растенија (флора)
- Број на засегнати видови на влекачи (фауна)
- Број на засегнати видови на водоземци (фауна)
- Број на засегнати видови габи
- Број на засегнати видови цицачи

Единици

- Број на видови, %

Клучно прашање за политиката

За колку видови е извршена проценка за ризикот од исчезнување на национално ниво согласно критериумите на IUCN?

Клучна порака

На национално ниво се очекува тренд на зголемување на бројот на проценети засегнати видови.

Во 2018 година Владата на Република Македонија ги донесе Националната Стратегија за биодиверзитет со Акционен План (2018-2023) и Националната Стратегија за природа со Акционен План (2017-2027). И покрај фактот што диверзитетот на флората и фауната сè уште не е целосно проучен, сепак, според Националната стратегија за биолошка разновидност со Акциски План за период (2018-2023) на национално ниво утврдени се: 2.095 алгални таксони, над 2.000 видови габи, 450 вида лишаи, над 500 таксони на мовови, 3500 видови од флората, 85 видови риби, 14 водоземци, 32 видови на влекачи, 334 птици и 85 видови на цицачи.

Во текот на 2019 година беше изготвена првата Национална црвена листа за херпетофауна (водоземци и влекачи) и тоа за: 14 вида водоземци и 32 вида влекачи.

Дополнително во 2019 година извршена е проценка и на 14 видови растенија, кои имаат меѓународно и национално значење и изготвена е Приоритетна листа на таксони на флората на национално ниво, како основа за понатамошна селекција и утврдување на конечна листа со приоритетни таксони за Црвената листа на флората на Република Северна Македонија.

Во периодот 2020/2021 година изготвени се Национални црвени листи за габи и крупни сверови (мечка, рис, волк, видра и шакал).

Оценка

Во Република Северна Македонија постои правна рамка за изработка/развивање на национална црвена листа. Тоа е регулирано со член 34 и член 35 од Законот за заштита на природата.

Табела 1. Регистрирани и проценети видови во Република Северна Македонија

Вид	Вкупен број на регистрирани видови	Број на проценети видови			% на проценети видови
		2019	2020	2021	
Водоземци	14	14	14	14	100%
Влекачи	32	32	32	32	100%
Цицачи	85	0	0	5	5,9%
Габи	2000	0	0	64	3,2%
Растенија	3500	14	14	14	0,4%

Водоземци и влекачи:

Согласно податоците од изготвените црвени листи во Република Северна Македонија статусот со водоземци и влекачи е следен:

Од проценките спроведени на национално ниво за водоземци и влекачи 42,9% од сите водоземци и 37,5% од сите влекачи во Република Северна Македонија се сметаат за загрозени. Од вкупниот број на идентификувани видови на национално ниво на водоземци (14) и влечуги (32) процентот на проценети видови согласно критериумите за изготвување на црвени листи изнесува 100%.

Водоземци:

Загрозени (EN): Алпски мрmoreц (*Ichthyosaura alpestris*), Балкански мрmoreц (*Triturus karelinii*) и Планинска жаба (*Rana temporaria*).

Ранливи (VU): Обичен мрmoreц (*Lissotriton vulgaris*), Македонски мрmoreц (*Triturus macedonicus*) и Лукова жаба (*Pelobates syriacus*).

Влекачи:

Загрозени (EN): Ивичест гуштер (*Algyroides nigropunctatus*), Планинска гуштерица (*Lacerta agilis*), Степски удав (*Eryx jaculus*), Балкански смок (*Hierophis gemonensis*), Шарка (*Vipera berus*) и Остроглава шарка (*Vipera ursinii*).

Ранливи (VU): Блатна желка (*Emys orbicularis*), Речна желка (*Mauremys rivulata*), Полска желка (*Testudo graeca*), Ридска желка (*Testudo hermanni*), Змијогуштер (*Pseudopus apodus*) и Длабокочелен смок (*Telescopus fallax*).

Табела 2. Број и процент на засегнати водоземци според категорија на засегнатост

Водоземци	2019	2020	2021	% на засегнати видови во однос на вкупниот број регистрирани видови
Загрозени	3	3	3	21,4%
Критично загрозени				0,00%
Ранливи	3	3	3	21,4%
Вкупно	6	6	6	42,9%

Табела 3. Број и процент на засегнати влекачи според категорија на засегнатост

Влекачи	2019	2020	2021	% на засегнати видови во однос на вкупниот број регистрирани видови
Загрозени	6	6	6	18,8%
Критично загрозени				0,0%
Ранливи	6	6	6	18,8%
Вкупно	12	12	12	37,5%

Цицачи:

Од спроведените проценки на избраните пет видови цицачи: кафеавата мечка (*Ursus arctos*), балканскиот рис (*Balkan lynx*) и евроазиската видра (*Lutra lutra*) се сметаат за загрозени видови. Кафеавата мечка и евроазиската видра се оценети како ранливи (VU), а балканскиот рис како критично загрозен (CR). Волкот и чакалот не ги исполнуваат условите за ниту една од загрозените категории, при што волкот е оценет како близу загрозен (NT), а чакалот е со недостаток на податоци (DD).

Од вкупниот број на идентификувани 85 видови на национално ниво процентот на проценети видови согласно критериумите за изготвување на црвени листи изнесува 5,8%. Критично загрозени се 1,2% а ранливи се 2,4% од вкупниот број на проценети видови.

Табела 4. Број и процент на засегнати цицачи според категорија на засегнатост

Цицачи	2019	2020	2021	% на засегнати видови во однос на вкупниот број регистрирани видови
Загрозени	0	0	0	0,0%
Критично загрозени	0	1	1	1,2%
Ранливи	0	2	2	2,4%
Вкупно	0	3	3	3,5%

Габи:

Од спроведените проценки на избраните 64 видови габи 6 видови (0,3 %) се критично загрозени, 11 (0,5 %) видови се загрозени, 35 видови (1,75 %) се ранливи.

Од вкупниот број на видови на габи кои се среќаваат на националната територија, 3,2 % се проценети.

Табела 5. Број и процент на засегнати габи според категорија на засегнатост

Габи	2019	2020	2021	% на засегнати видови во однос на вкупниот број регистрирани видови
Загрозени	0	11	11	0,6%
Критично загрозени	0	6	6	0,3%
Ранливи	0	35	35	1,8%
Вкупно	0	52	52	2,6%

Растенија:

Од спроведените проценки на избраните 14 видови растенија 5 видови се оценети како критично загрозени (CR), 4 вида се оценети како ранливи (VU) и 4 вида како загрозени (EN). 0,11% се

проценети како загрозени, 0,14 % како критично загрозени и 0,11% како ранливи видови. Од вкупниот број на регистрирани видови на виши растенија во земјата кој изнесува 3500, 14 видови се проценети согласно критериумите на IUCN, односно 0,4 %.

Табела 6. Број и процент на засегнати растенија според категорија на засегнатост

Растенија	2019	2020	2021	% на засегнати видови во однос на вкупниот број регистрирани видови
Загрозени	4	4	4	0,11%
Критично загрозени	5	5	5	0,14%
Ранливи	4	4	4	0,11%
Вкупно	13	13	13	0,37%

Опфат на податоци: [excel](#)

Извор на податоци: Национални црвени листи за флора, габи, херпетофауна (водоземци и влекачи), габи и крупни цицачи

Методологија:

- Методологија за пресметка на индикаторот

Националната Црвена Листа се заснова на принципи и методологии на глобалната Црвена Листа на загрозени видови на Меѓународната унија за заштита на природата (IUCN Red List of Threatened Species™) или кратко: Црвена листа на IUCN (International Union for Conservation of Nature).

Црвената листа на IUCN ги наведува видовите според нивниот проценет ризик од исчезнување. Во национални или регионални црвени листи, на видовите им се доделува една од единаесетте категории на закани. Овие категории укажуваат на статусот на зачувување на видовите, при што видовите идентификувани како критично загрозени, загрозени или ранливи се сметаат за засегнати видови.

Црвената листа на IUCN користи критериуми поврзани со големината на популацијата, географскиот опсег/ареал и стапките на опаѓање кои се применуваат во целиот таксономски ареал на видовите.

Индикаторот се следи во период од пред две години.

Единици во кои се изразува се: Број на засегнати видови и %.

Цели

Проценка на статусот на засегнати видови од сите таксономски групи во Република Северна Македонија на национално ниво, со цел обезбедување на заштита и зачувување на проценетите видови.

Обврска за известување

- Европска агенција за животна средина
- Секретаријат на Конвенцијата за биолошка разновидност (CBD)

- Секретаријат на Конвенција за заштита на дивиот свет и природните живеалишта во Европа (Бернска конвенција)
- Секретаријат на Рамсарска Конвенција

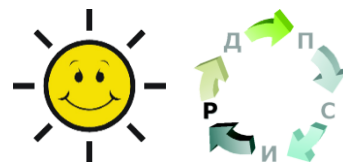
Мета-податоци

Тема	Природа	Поврзаност со други теми/сектори	Земјоделство
Код на индикаторот	МК НИ 007	Временска покриеност	2019 - 2021
Име на индикаторот	Засегнати видови	Извор на податоци	<p>Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план за период 2008-2013; Националната Стратегија за природа со Акционен План (2017-2027). ВИ Национален извештај кон Конвенцијата за биолошка разновидност (ЦБД), Web страна на Министерство за животна средина и просторно планирање http://redlist.moepp.gov.mk/pocetna/</p> <p>Студии за валоризација/ревалоризација на заштитени подрачја, планови за управување со заштитени подрачја, база на податоци за Натура 2000 и Емералд мрежа</p>
Класификација по ДПСИР	С	Датум на последна верзија	29.07.2021
Тип	А	Подготвено/ажурирано од:	М-р Влатко Трпески М-р Сашко Јорданов Даниела Камчева Едита Зеќировиќ
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	v.trpeski@moepp.gov.mk s.jordanov@moepp.gov.mk d.kamceva@moepp.gov.mk e.zekjировикj@moepp.gov.mk

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 007 ЗАСЕГНАТИ ВИДОВИ

ЕЕА - Европска агенција за животна средина	IND-140/CSI 050, SEBI 001- Abundance and distribution of selected species
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа	D5 Trends in the number and distribution of selected species
Каталог на индикатори за животна средина	130 - Abundance and distribution of selected species
SDG - Цели за одржлив развој	15 - 15.5.1 Red List Index
GGI - Индикатори за зелен раст	не
Кружна економија	не



Дефиниција

Индикаторот ја прикажува вкупната (кумулативна) површина на заштитените подрачја, прогласени според националната легислатива за заштита на природата во текот на времето.

Овој индикатор ги покажува трендовите во:

- Број на заштитени подрачја,
- Вкупна површина на заштитени подрачја,
- Површина на заштитени подрачја по категорија на заштита,
- Процентуална застапеност на поединечните категории на заштитени подрачја од вкупната територија на државата.

Единици

- Број на подрачја, ha, km² и %.

Клучно прашање за креирање на политиката

Каков е прогресот на бројот и вкупната површина на заштитени подрачја, прогласени според националното законодавство?

Клучна порака

На национално ниво се очекува тренд на зголемување на бројот и вкупната површина на заштитените подрачја.

Зголемувањето на бројот и површината на заштитените подрачја на национално ниво е значајно за зачувување на природата/биолошката разновидност. Со тоа ќе се подобри националната политика за зачувување на природата преку спроведување на мерки и активности за заштита, зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност.

Оценка

Активностите за прогласување на заштитените подрачја се содржани во националните стратешки документи од областа на заштитата на природата како што се Стратегијата за заштита на природата со Акционен План (2017-2027) и Стратегијата за биолошка разновидност со Акциски План за период (2008-2023). Заштитените подрачја се воспоставуваат со цел заштита на биолошката разновидност во рамките на Согласно член 65 од Законот за заштита на природата (“Службен весник на Република Македонија” бр 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/16, 63/16 и 113/18), природните живеалишта, процесите што се случуваат во природата, како и абиотички карактеристики и пределна разновидност.

Со прогласување на заштитеното подрачје, се стекнува со статус на природно наследство.

Со донесувањето на Законот за заштита на природата во 2004 година и неговото стапување во сила (2005) донесена е нова категоризација на заштитените подрачја во согласност со критериумите на Светската унија за заштита на природата (IUCN) со што се овозможува вклучување на националните заштитени подрачја во светската мрежа на заштитени подрачја.

Во согласност со член 66 од Законот за заштита на природата, прифатени се шест категории на заштитени подрачја, во согласност со категоризацијата на IUCN:

1. Категорија I - (Ia) Строг природен резерват
(Ib) Подрачје на дивината
2. Категорија II - Национален парк (НП)
3. Категорија III - Споменик на природата (СП),
4. Категорија IV - Парк на природата (ПП),
5. Категорија V - Заштитен предел (ЗП) и
6. Категорија VI – Повеќенаменско подрачје (ПА)

Согласно Законот за заштита на природата заради утврдување на реалната состојба и обезбедување на стручна основа за изработка на актот за прогласување на заштитено подрачје се изработува Студија за валоризација или ревалоризација на заштитеното подрачје. Содржината на студијата се пропишани во согласност со подзаконски акт - Правилник за содржината на Студијата за валоризација или ревалоризација на заштитено подрачје (Службен весник на РМ, бр. 26/12 година).

Националните цели, мерките и активностите за заштитените подрачја се вклучени во Стратегијата за биолошка разновидност со Акциски план за период (2018-2023) и Националната стратегија за заштита на природата со Акционен план (2017-2027).

Согласно Законот за заштита на природата Министерството за животна средина и просторно планирање е надлежен државен орган за водење и креирање на политиката на заштита на природата, заштита на биолошката и пределската разновидност и заштита на природното наследство, како и за управување со биолошката и пределската разновидност и природното наследство, чиј составен дел се заштитените подрачја.

Министерството за животна средина и просторно планирање врши надзор врз управувањето и заштитата на заштитените подрачја.

Заштитени подрачја со меѓународно признат статус

- Споменик на природата „Охридско Езеро“ - Светско природно наследство (УНЕСКО) (1979);
- Споменик на природата „Преспанско Езеро“ - Рамсарско место (1995);
- Споменик на природата „Дојранско Езеро“ - Рамсарско место (2008);
- Споменик на природата „Охридско Езеро“ - Рамсарско место (2021);
- Споменик на природата „Маркови Кули“ – Светско природно наследство (Прелиминарна листа на УНЕСКО);
- Споменик на природата „Слатински Извор“ - Светско природно наследство (Прелиминарна листа на УНЕСКО);

- Прекуграничен биосферен резерват Охрид-Преспа прогласен според критериумите на Програмата на УНЕСКО “Човек и Биосфера (2014) и
- Локалитетот Длабока Река во Национален парк Маврово од Република Северна Македонија е впишан на Листа на УНЕСКО за букови шуми.

Природни реткости

Законот за заштита на природата во член 90-а дава правен основ за заштита на одделни делови на природата како природни реткости. Како природни реткости можат да бидат прогласени одредени ретки, загрозуени и ендемични, растителни и животински видови, нивни делови и заедници, релјефни форми, геолошки профили, палеонтолошки и спелеолошки објекти. Релјефни форми, геолошки профили, палеонтолошки и спелеолошки објекти, можат да бидат прогласени за природна реткост доколку нивната површина е помала од 100 хектари. Природните реткости се прогласуваат од страна на Министерот за животна средина и просторно планирање и тоа претставува добар модел на локално ниво за заштита на одделни стари стебла со изразити хабитуелни карактеристики, состоини од ендемични и ретки дрвенести видови, како и релјефни форми, геолошки профили, палеонтолошки и спелеолошки објекти.

Согласно Законот за заштита на природа извршена е ревалоризација на споменикот на природата - Платанови стебла во Охрид (вклучува 6 стари платанови стебла-чинари). Врз основа на изготвени елаборати за наведените стебла, како природни реткости во Охрид се прогласени Чинар – Пензионерско. Чинар - Влашка Маала, Чинар во централно градско подрачје на општина Охрид, Чинар – Воска, Чинар - Кошишта и Чинар пред зградата на Црвен Крст. Исто така и стеблото од Кочецик во дворот на црквата Св. Богородица Перивлепта- Охрид е прогласено за природна реткост.

Почнувајќи од 1948 година, кога беше прогласен првиот Национален парк - Пелистер во Република Македонија, бројот и вкупната површина на различни категории на заштитени подрачја, на национално ниво, бележат постојан раст.

Системот на заштитени подрачја вклучува 82 подрачја, кои зафаќаат површина од 357,778.05 ha или околу 13,92 % од територија на Република Северна Македонија.

Табела 1. Број и површина на заштитени подрачја по категории на заштита

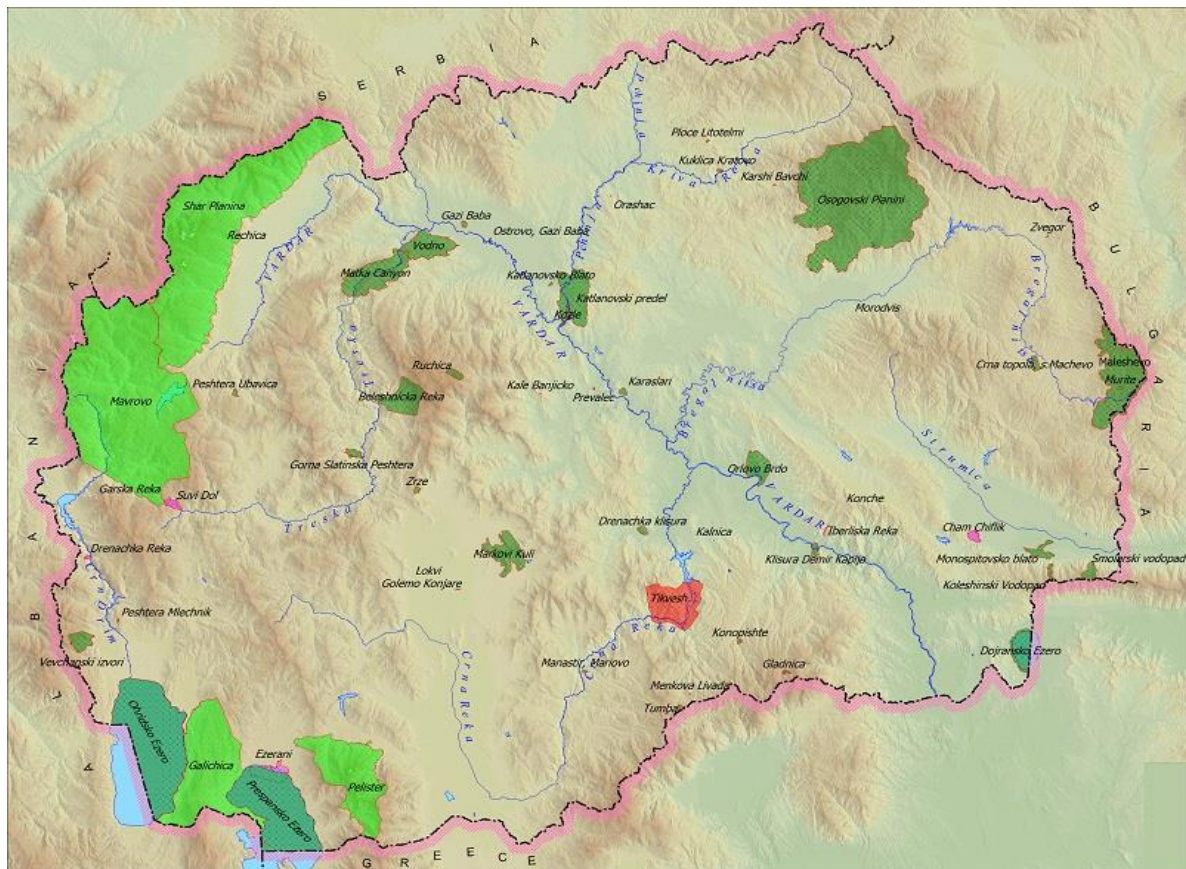
Категории на заштита според IUCN	Број на подрачја	Површина (ha)	% од територија на РСМ
Ia. Строг природен резерват (СПР)	2	10.583,2	0,41
Ib. Подрачје на дивина (ПД)	-	-	-
II. Национален парк (НП)	4	177,575	6,91
III. Споменик на природа (СП)	60	77.014,5	3,0
IV. Парк на природа (ПП)	12	3.039,8	0,12
V. Заштитен предел	3	64.260,55	2,5
VI. Повеќенаменско подрачје	1	25.305	0,98
Вкупно	82	357.778,05	13,92

Извор: Министерство за животна средина и просторно планирање

Направен е значителен напредок во спроведување на постапките за прогласување на нови заштитени подрачја. Согласно Законот за заштита на природата дел од Шар Планина е прогласен за заштитено подрачје во категорија II - Национален парк (Службен весник на РСМ бр. 151/21). Исто така, планината Водно беше прогласена за заштитено подрачје во категорија V - Заштитен предел (Службен весник на РСМ бр.195/21) и дел од Малешево за заштитено подрачје во категорија V – Заштитен предел (Службен весник на РСМ бр.286/21). Со тоа процентот на заштитени подрачја е зголемен од 10.8% на 13,92 % од територијата на државата. Националните паркови зафаќаат околу 6,91% од територијата на државата, потоа следуваат спомениците на природата со 3,0%, додека сите други категории на заштитени подрачја зафаќаат околу 4.01% од територијата на државата.

Со тоа е направен прогрес и надминат е предвидениот процент на заштитени подрачја од 11,5% од територијата на нашата држава, што бил утврден до 2020 година во Секторската студија за заштита на природното наследство, које е изготвена за потребите на Просторниот План на државата (2004).

Карта 1. Дистрибуција на заштитени подрачја (без поединечни стебла) на национално ниво



Извор: Министерство за животна средина и просторно планирање

МЖСПП спроведува постапка за прогласување на локалитетот Студенчишко Блатоза заштитено подрачје во категорија IV-Парк на природа, за прогласување на Кањон Матка за заштитено подрачје во категорија III – Споменик на природа и Белчишко Блато за парк на природата.

Изготвени се студии за валоризација на споменик на природа Охридско Езеро, Студија за валоризација на Белчишко Блато-Парк на природата и Студија за валоризација на природните вредности на Малешевските Планини и Влаина.

Подобрено е управувањето со заштитените подрачја преку изработка и донесување на планови за управување. Изработен и донесен е План за управување со Национален парк Галичица за период 2021-2030 година. Во завршна фаза е донесување на Планот за управување со Национален парк Шар Планина и Заштитен предел - Осоговски Планини. Подготвени се и планови за управување со спомениците на природата Охридско Езеро, Преспанско Езеро и Маркови Кули.

Согласно Законот за заштита на природа извршена е ревалоризација на споменикот на природата – Платанови стебла во Охрид (вклучува 6 стари платанови стебла-чинари). Врз основа на изготвени елаборати за наведените стебла, како природни реткости во Охрид се прогласени Чинар – Пензионерско. Чинар – Влашка Маала, Чинар во централно градско подрачје на општина Охрид, Чинар – Воска, Чинар – Кошишта и Чинар пред зградата на Црвен Крст. Исто така и стеблото од Кочеџик во дворот на црквата Св. Богородица Перивлепта- Охрид е прогласено за природна реткост. Извршена е валоризација на уште 10 стари стебла со исклучителни хабитуелни карактеристики на различни локации во државаа.

Во текот на годините има зголемување на бројот на заштитени подрачја од 67 во 1990 година на 82 подрачја во 2021 година, од кои најголем број 60 подрачја припаѓаат на категоријата споменик на природата, а потоа следи категоријата парк на природата со 12 подрачја. Значи во во 2021 година регистрирана е промена во бројот на заштитените подрачја во однос на 2020 година.

График 1. Вкупен број на заштитени подрачја

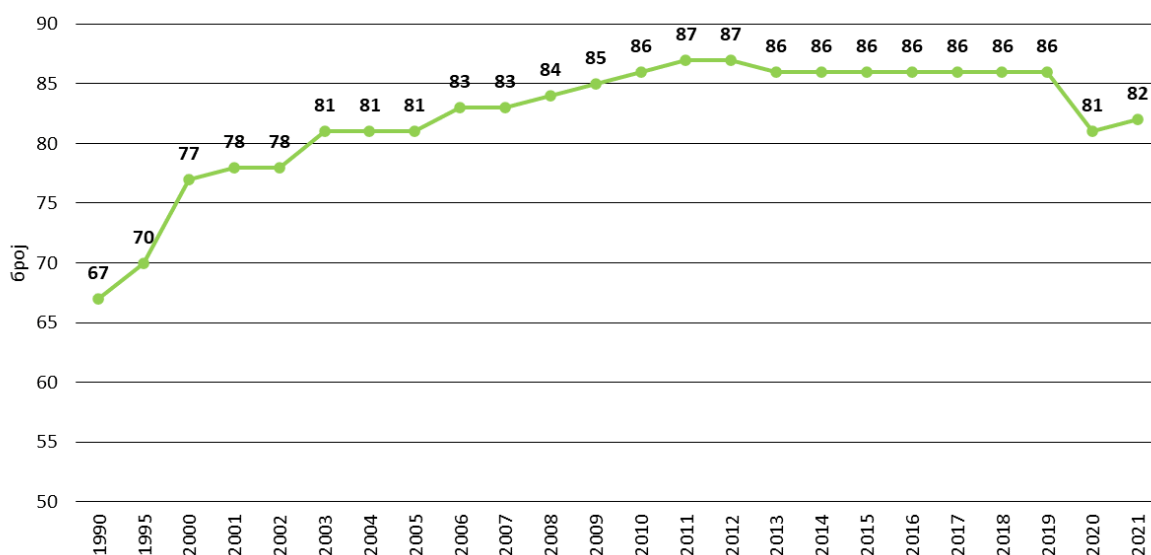


График 2. Вкупна површина на заштитени подрачја

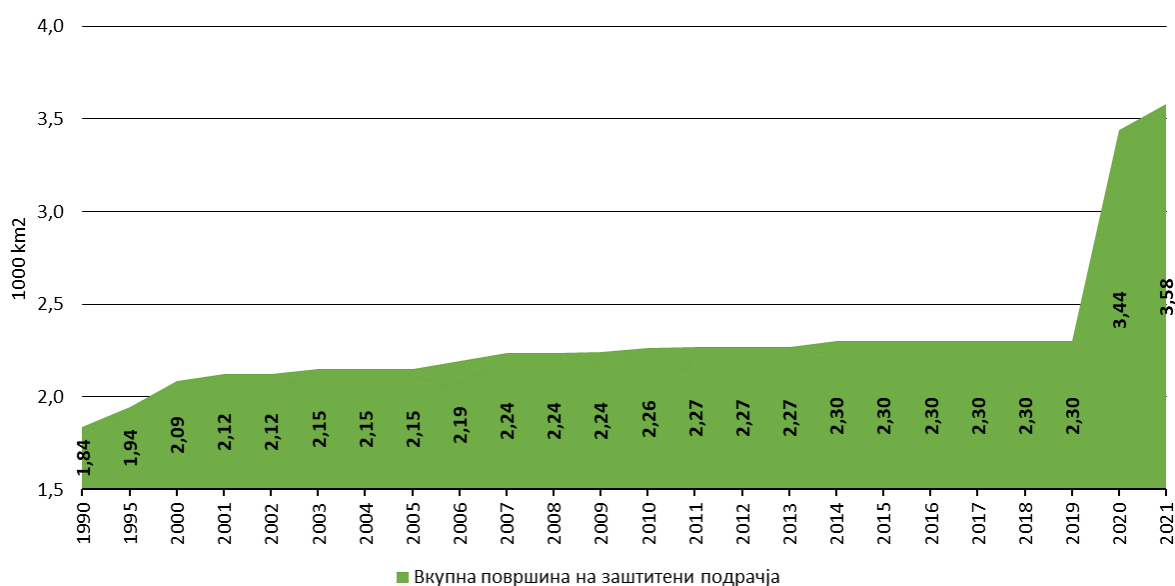


График 2 го покажува трендот на зголемување на вкупната површина на заштитените подрачја во км² во периодот од 1990 до 2021 година. Во 2021 година регистрирана е промена во трендот и зголемување на вкупната површина на заштитените подрачја на национално ниво.

График 3. Површина на заштитени подрачја по категорија на заштита

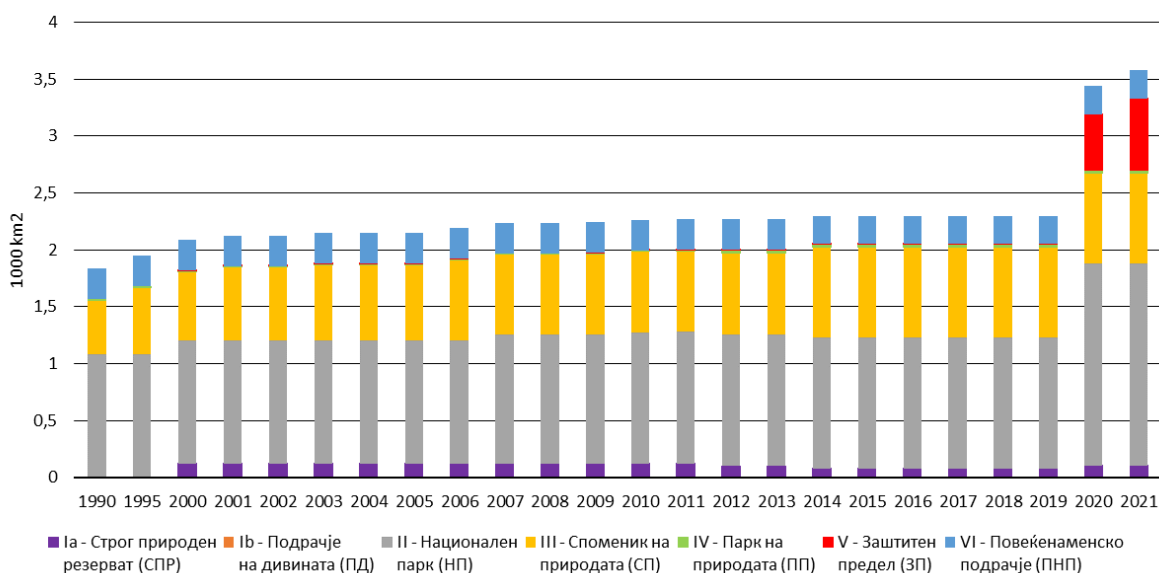


График 3 го покажува трендот на површината на заштитени подрачја по категорија на заштита во км² за период 1990-2020 година. Во 2021 година регистрирана е промена во трендот на површината на заштитени подрачја по категорија на заштита. Може да се забележи дека најголема површина од заштитените подрачја припаѓа на категоријата национален парк.

График 4. Процентуална застапеност на поединечните категории заштитени подрачја од вкупната територија на државата

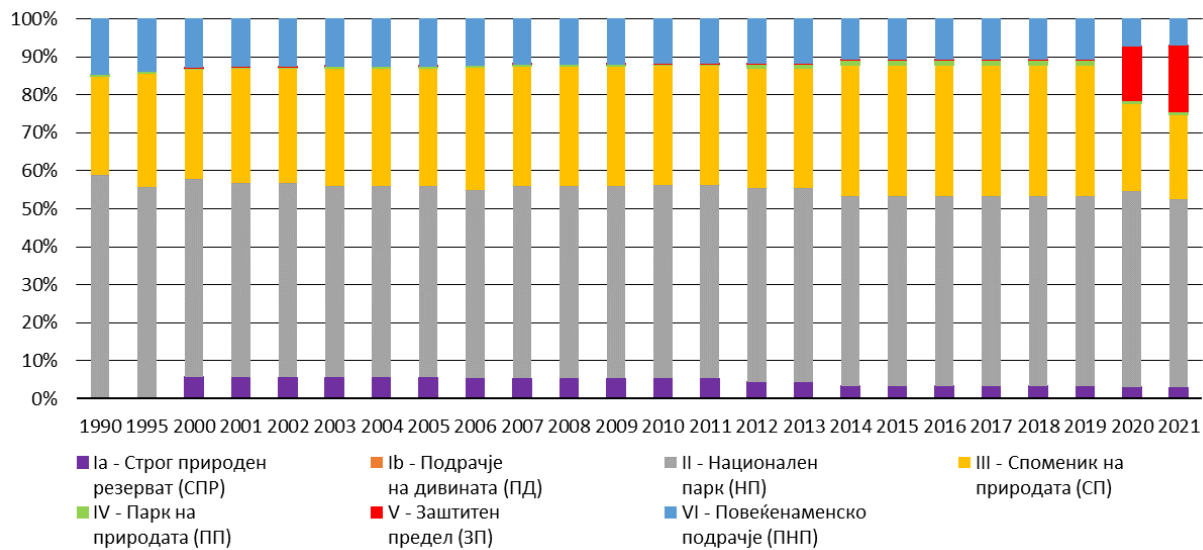


График 4 го покажува трендот на процентуална застапеност на поединечните категории на заштитени подрачја од вкупната територија на државата во км² за период 1990-2020 година. Во 2021 година регистрирана е промена во трендот на процентуалната застапеност на поединечните категории на заштитени подрачја. Најголема процентуална застапеност од заштитени подрачја во однос на вкупнатата територија на државата е утврдено кај националните паркови.

Опфат на податоци: [excel](#)

Извор на податоци: МЖСПП, Национални паркови, други субјекти за управување со заштитени подрачја

Прогласување на заштитени подрачја на национално ниво претставува сложен и комплексен процес, кој бара вклучување на сите засегнати страни. Усогласувањето со различните засегнати страни, особено околу границите и зоните на заштитените подрачја, како и обезбедувањето на соодветен субјект за управување со заштитените подрачја што има соодветни финансиски и човечки ресурси се едни од главни предизвици што можат да го забават процесот на прогласување заштитени подрачја.

Поедноставување на постапката за прогласување на заштитени подрачја преку намалување на одредени барања од подзаконскиот акт-Правилник за содржината на студијата за валоризација или ревалоризација на заштитено подрачје може да го забрза процесот на прогласување на заштитени подрачја и да овозможи позитивен тренд во зголемувањето на бројот на заштитените подрачја и нивната површина во однос на територијата на државата.

Министерството за животна средина и просторно планирање води неколку постапки за прогласување на нови заштитени подрачја и повторно прогласување на заштитени подрачја со кои би се постигнал напредок во зголемувањето на бројот и површината на заштитени подрачја.

Потребно е да се обезбеди поголемо вклучување на заштитата на природата во другите сектори со цел да се направи прогрес и во зголемување на процентот на заштитени подрачја, но и обезбедување почитување на законодавството за заштита на природа, а во таа смисла и

за заштитените подрачја во другите сектори (шумарство, земјоделство, енергетика, економија, транспорт, туризам и др.). Особено потребно е да се зголеми едукацијата на национално, регионално и локално ниво за значењето што го имаат заштитените подрачја, како и бенефитите кои тие можат да ги пружат, особено во обезбедувањето на екосистемски услуги.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Постапката за валоризација и прогласување на различните категории на заштитени подрачја е пропишана со Законот за заштита на природата и дополнителни подзаконски акти.

Цели

Глобалната цел 11 од Конвенцијата за заштита на биолошката разновидност која се однесува на заштитените подрачја е вградена во Акциониот План на Национална стратегијата за биолошката разновидност за период (2018-2023). Согласно оваа цел предложено е да се зголеми површината на заштитени подрачја до 15%, да се обезбеди нивно функционално поврзување како еколошка мрежа и да се воспостави ефективно управување со заштитените подрачја во соработка со локалните заедници до 2023.

Обврска за известување

- Европска агенција за животна средина
- Секретаријат на Конвенцијата за биолошка разновидност (CBD)
- Секретаријат на Конвенција за заштита на дивниот свет и природните живеалишта во Европа (Бернска конвенција)
- Секретаријат на Рамсарска Конвенција

Мета-податоци

Тема	Природа	Поврзаност со други теми/сектори	Земјоделство, Шумарство, Енергија, Транспорт, Туризам
Код на индикаторот	МК НИ 008	Временска покриеност	1990-2021
Име на индикаторот	Заштитени подрачја	Извор на податоци	Студии за валоризација/ревалоризација на заштитени подрачја, планови за управување со заштитени подрачја, база на податоци за Натура 2000 и Емералд мрежа, катастар на заштитени подрачја, закони за прогласување на заштитени подрачја, национални извештаи кон меѓународни конвенции (VI Национален извештај за Конвенција за биодиверзитет - CBD, извештаи за Рамсарска, Бернска конвенција итн.), извештаи за Европска агенција за животна средина (ЕЕА), извештаи од проекти поврзани со заштитени подрачја и зачувување на природата, годишни извештаи за реализирани активности на Секторот за природа и др
Класификација по ДПСИР	P	Датум на последна верзија	02.09.2022
Тип	A	Подготвено/ ажурирано од:	М-р Влатко Трпески М-р Сашко Јорданов Едита Зеќировиќ
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	v.trpeski@moepp.gov.mk s.jordanov@moepp.gov.mk e.zekjirovikj@moepp.gov.mk

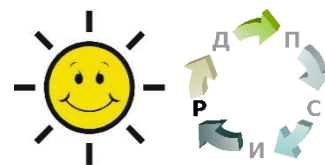
Поврзаност со други индикатори

МК НИ 008

Заштитени подрачја

ЕЕА - Европска агенција за животна средина	IND-142/C, SEBI 007 Nationally designated protected area
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа	D1/63 - Total protected areas by IUCN categories
Каталог на индикатори за животна средина	120 - Nationally designated protected areas
SDG - Цели за одржлив развој	15 - 15.1.2 Proportion of important sites for terrestrial and freshwater biodiversity that are covered by protected areas, by ecosystem type
GGI - Индикатори за зелен раст	не
Кружна економија	не

ВКУПНА ПОВРШИНА НА ИДЕНТИФИКУВАНИ ПОДРАЧЈА НА НАЦИОНАЛНО НИВО ЗА ИДНАТА МРЕЖА НАТУРА 2000



Дефиниција

Индикаторот ја покажува моменталната состојба на транспозиција и имплементација на Директивата за живеалишта (92/43 / ЕЕЗ) и Директивата за птици (79/409 / ЕЕЗ и 2009/147/ЕС) преку процентот на вкупна површина на идентификувани идни НАТУРА 2000 подрачја во земјата.

Единици

- Број на подрачја, ha, km² и %.

Клучно прашање за креирање на политиката

Каков е прогресот во процесот на идентификацијата на потенцијални идни Натура 2000 подрачја преку имплементација на европското законодавство од областа на заштита на природата, поточно Директивата за живеалишта (92/43 / ЕЕЗ) и Директивата за птици (79/409/ЕЕЗ и 2009/147/ЕС) на национално ниво?

Клучна порака

Се очекува позитивен тренд на површината на идентификуваните потенцијални Натура 2000 подрачја и зголемување на бројот на изготвени стандарди податочни формулари (Standard Data Formular-SDF) за овие подрачја на национално ниво, преку имплементација на националното законодавство за заштита на природа и негова понатамошна хармонизација со Европското законодавство за заштита на природа.

Директивите на ЕУ за живеалишта и птици имаат за цел да ги зачуваат природните живеалишта и дивата фауна и флора во рамките на Европската Унија.

Воспоставувањето на Натура 2000 подрачја согласно Директивите на ЕУ е директен одговор на загриженоста за загубата на биолошката разновидност. Зголемувањето на површината на Натура 2000 подрачјата е вреден показател за залагање за зачувување на биолошката разновидност и намалување на нејзината загуба.

На национално ниво, процесот на идентификација на идни Натура 2000 подрачја започна во 2016 година и сеуште се одвива.

Согласно барањата на Директивите за живеалишта и птици во периодот 2016-2020 година, дванаесет (12) подрачја беа идентификувани како потенцијални идни Натура 2000 подрачја во земјата.

Оценка

Со цел да ја заштити својата природа, Европската Унија (ЕУ) има воспоставено еколошка мрежа, наречена Натура 2000, која е најголемата координирана мрежа на заштитени подрачја

во светот.

Таа опфаќа повеќе од 18% од копнената и приближно 6% од морската територија на ЕУ.

Целта на мрежата Натура 2000 е да се обезбеди долгорочен опстанок на највредните и загрозени видови и живеалишта во Европа, наведени во двата главни правни акти за заштита на природа на ЕУ, Директивата на ЕУ за птици и Директивата на ЕУ за живеалишта. Директивите на ЕУ за живеалишта и птици имаат за цел да ги зачуваат природните живеалишта, дивата фауна, флора и дивите птици во рамките на ЕУ.

Натура 2000 мрежата вклучува два вида на подрачја: Посебни заштитени подрачја (Special protected areas-SPA), кои се воспоставуваат во согласност со ЕУ Директивата за птици и Посебни подрачја на зачувување (Special areas of conservation-SAC) во согласност со ЕУ Директивата за живеалишта.

Земјите кандидати за ЕУ изготвуваат листа на предложени области за Натура 2000 за да станат дел од оваа мрежа. Откако земјата станува членка на ЕУ, тие се предмет на одобрување од страна на Европската комисија и стануваат официјален дел на Натура 2000 мрежата. Национално заштитените подрачја, исто така може да бидат прогласени и како Натура 2000 подрачја, бидејќи во нив постојат живеалишта и видови кои исто така, се и од европско значење.

Член 52 од Законот за заштита на природата пропишува дека еколошки важно подрачје за Европската унија - Натура 2000 е подрачје кое е важно за зачувување на диви видови птици и други диви видови на растенија и животни и нивни живеалишта, како и видови на живеалишта кои се прогласени за загрозени и / или заштитени на ниво на ЕУ.

Владата на Република Северна Македонија, по предлог на министерот кој раководи со државната управа надлежна за работите од областа на заштитата на природата, го утврдува предлогот на еколошките значајни подрачја за Европската унија - Натура 2000 и целите за зачувување, начинот на нивното управување на националната територија, мониторингот и други правила неопходни за нивна заштита во согласност со одредбите на овој закон.

Управувањето со еколошки значајните подрачја за Европската унија-Натура 2000 ќе обезбеди зачувување и подобрување на карактеристиките важни за зачувување на поволна состојба на типот на живеалиштето или на дивите видови.

Националните цели, мерки и активности за идентификација на Натура 2000 се вклучени во Стратегијата за биолошка разновидност со акциониот план за период (2018-2023) и Националната стратегија за заштита на природата со Акционен план (2017-2027).

МЖСПП е надлежен државен орган за воспоставување, развој и имплементација на Натура 2000 мрежата на национално ниво и го води и координира целиот инвентар и селекција на подрачја за оваа еколошка мрежа.

МЖСПП треба да го подготви списокот на предложените подрачја за Натура 2000 во соработка со научни институции и експерти. Владата треба да го усвои списокот со подрачја за Натура 2000.

На национално ниво, процесот на идентификација на идни Натура 2000 подрачја започна во 2016 година и сеуште се одвива.

Во текот на 2019 година во рамки на ЕУ Твиниг проект со помош на меѓународни експерти беа ревидирани и дополнети формуларите (SDF) за две заштитени подрачја, Споменик на природа - Преспанско Езеро и Национален Парк Пелистер и беше изготвен нов SDF за островот Голем

Град, кој административно припаѓа на Национален Парк Галичица. Површината на Островот Голем Град како идентификувано подрачје изнесува 20 ha.

Во 2018 и 2019 година, МЖСПП во соработка со национални експерти од областа на биологијата, екологијата и шумарството, по собраните податоци од целокупната литература и теренските истражувања извршени во рамките на Источниот плански регион, идентификуваше пет потенцијални области на Натура 2000 (Овче Поле, Долна Брегалница, Плачковица, Осоговски Планини и Малешевските Планини). Селектирани се три подрачја (Овче Поле, Долна Брегалница и Малешевските Планини) за кои во текот 2020 година беа изготвени комплетни стандардни податочни формулари за две идни потенцијални НАТУРА 2000 подрачја: Долна Брегалница и Малешевски Планини.

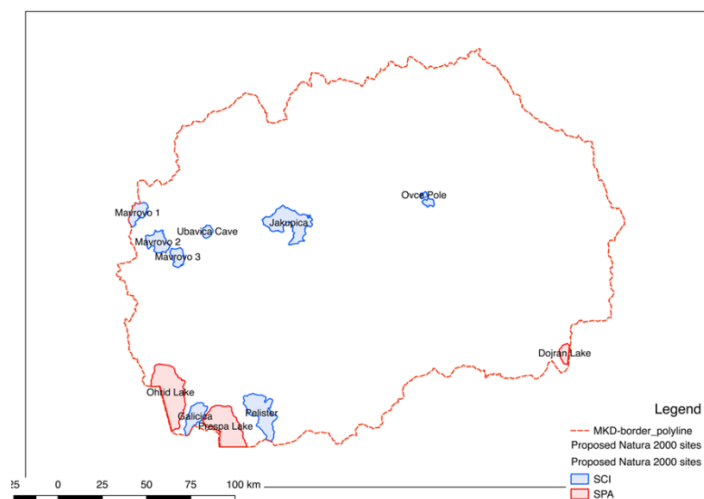
Од дванаесетте идентификувани идни Натура 2000 подрачја, пет се предложени како потенцијални Посебни заштитени подрачја (SPA), опфаќајќи ја притоа и Долна Брегалница согласно Директивата за птици. Долна Брегалница воедно е предложена и како Посебно подрачја за зачувување (SAC) согласно Директивата за живеалишта.

Како Посебни подрачја за зачувување (SAC) се предложени седум подрачја, согласно Директивата за живеалишта, со вкупна површина како што е подолу наведено :

- Дојранско Езеро (SPA) - 2692 ha
- Охридско Езеро (SPA) – 24 745 ha
- Преспанско Езеро (SPA) – 19 849 ha
- Остров Голем Град (SPA)-20 ha
- Маврово (SCI)- 14 813 ha
- Пелистер (SCI) – 14 853 ha
- Галичица (SCI) – 6883 ha
- Јакупица (SCI) – 16 143 ha
- Овче Поле (SCI) – 2582 ha
- Пештера Убавица (SCI)- 1806 ha
- Малешевски Планини (SCI) - 6013,8 ha
- Долна Брегалница (SCI) и (SPA) 11121.0 ha

Вкупната површина на дванаесетте (12) идентификувани идни Натура 2000 подрачја е 1756,45 км² или 175645 ha. Тие опфаќаат околу 6,8 % од територијата на земјата.

Слика 1 - Дистрибуција на десетте предложени идни подрачја за Натура 2000 со подготвени СДФ



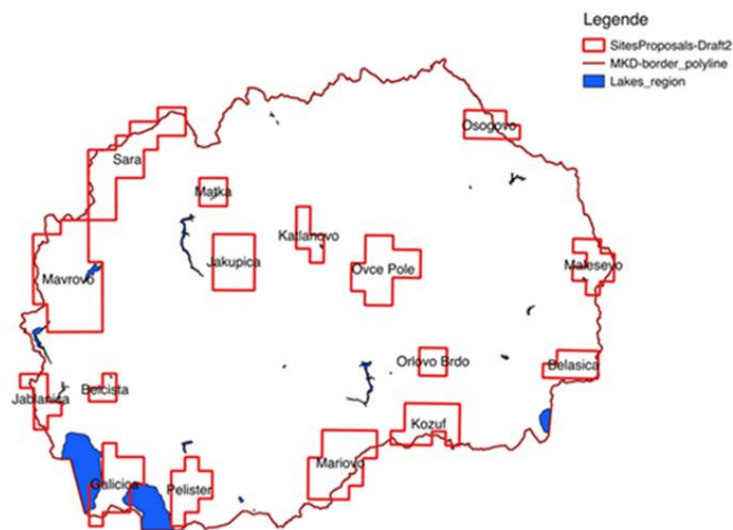
Извор: МЖСПП, 2017

За 12^{-те} предложени идни НАТУРА 2000 подрачја изготвени се 14 стандарди податочни формулари, со тоа што за идентификуваното подрачје Национален Парк Маврово изготвени се посебни 3 формулари: Маврово 1, Маврово 2 и Маврово 3.

Дополнително како подрачја со висок природен потенцијал беа идентификувани:

- Мариово
- Кожуф
- Шар Планина

Слика 2- Карта на идни идентификувани НАТУРА 2000 подрачја и подрачја со висок потенцијал



Извор: МЖСПП, 2017

Предложените подрачја за Натура 2000 не се законска обврска се до пристапувањето на земјата во ЕУ, а во иднина потребни се континуирани теренски истражувања за идентификација на живеалишта, растенија, животни и птици од значење за ЕУ.

Процесот на идентификација на потенцијалните подрачја за Натура 2000 бара вклучување на сите релевантни институционални капацитети (државни органи, научни институции, индивидуални експерти за живеалишта и за различни таксономски групи на растенија и животни и птици, невладини организации, итн.).

За да се обезбеди позитивен тренд на овој индикатор на национално ниво, потребно е да се забрза процесот на идентификацијата на живеалиштата, растителните и животинските видови и птиците согласно барањата на ЕУ Директивите за хабитати и птици.

Исто така, потребно е постојано ажурирање на Нацрт-националната референтна листа на живеалишта од Анекс I од Директивата за живеалишта, нацрт листата на видови на растенија и животни, наведени во Анекс II од Директивата за живеалишта за секој од двата биогеографски региони (континентален и алпски) и ажурирање на нацрт списокот на видови птици од Анекс I од Директивата за птици.

Во насока на поефективна идентификација и понатамошно воспоставување на НАТУРА 2000 изготвен е Каталог на типови живеалишта од европско значење на национално ниво.

Табела 1: Идентификувани НАТУРА 2000 подрачја со површини во km² во период од 2016-2020 година

Идентификувани НАТУРА 2000 подрачја на територијата на МК	2016	2017	2018	2019	2020
Дојранско Езеро (SPA)	26,92	26,92	26,92	26,92	26,92
Охридско Езеро (SPA)	247,45	247,45	247,45	247,45	247,45
Преспанско Езеро (SPA)	198,49	198,49	198,49	198,49	198,49
Маврово (SCI)	148,13	148,13	148,13	148,13	148,13
Пелистер (SCI)	148,53	148,53	148,53	148,53	148,53
Галичица (SCI)	68,83	68,83	68,83	68,83	68,83
Јакупица (SCI)	161,43	161,43	161,43	161,43	161,43
Овче Поле (SCI)	25,82	25,82	25,82	25,82	25,82
Пештера Убавица (SCI)	18,06	18,06	18,06	18,06	18,06
Остров Голем Град (SPA)				0,2	0,2
Долна Брегалница (SCI, SPA)					111,21
Малешевски Планини (SCI, SPA)					601,38
Вкупна површина (km²)				1043,86	1756,45

Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: Министерство за животна средина и просторно планирање

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Определување на вкупната површина на идни идентификувани НАТУРА 2000 подрачја согласно барањата од Директивата за живеалишта и Директивата за птици се базира на прибирање на податоци од спроведени активности за идентификација на нови подрачја од различни извори и субјекти кои работат на тоа поле.

Индикаторот треба да се следи во период од една година.

Цели

Целта на следењето на овој индикатор е да се прикаже напредокот во процесот на хармонизација на националното законодавство и европското законодавство во областа на заштита на природа преку имплементација на одредбите од двете директиви и идентификација на подрачја кои ќе бидат дел од европската мрежа НАТУРА 2000.

Обврска за известување

- За предложените подрачја непостои законска обврска за известување кон европската комисија и европската агенција за животна средина се до пристапот на земјата во ЕУ.
- Годишен извештај од обработени податоци за животна средина

Мета-податоци

Тема	Природа	Поврзаност со други теми/сектори	Земјоделство, Шумарство
Код на индикаторот	МК НИ 080	Временска покриеност	2016-2020
Име на индикаторот	Вкупна површина на идентификувани подрачја на национално ниво за идната НАТУРА 2000 мрежа	Извор на податоци	База на податоци за Natura 2000, база на податоци Emerald Network, план за имплементација на директиви за живеалишта и птици, план за идни теренски истражувања, долгорочен план за обука за спроведување на ЕУ Директивите за живеалишта и птици, Студија за развој на ГИС за заштитени природни области во согласност со барањата на Натура 2000, дигитални ГИС карти за предложените дванаесет области како потенцијални подрачја за Натура 2000, Corine Land Cover 2012, дигитална мапа со граници на земјата, дигитална мапа со граници на заштитени подрачја, дигитална мапа на езерата, дигиталната мапа на населби, дигиталната мапа на биогеографските региони на ЕУ, дигиталната карта на подрачјата на Натура 2000 во Грција и Бугарија, Нацрт-национална референтна листа на живеалишта од Анекс I од Директивата за живеалишта, Нацрт Национална референтна листа на растенија и животни, наведени во Анекс II од Директивата за живеалишта за секој од двата биогеографски региони (континентален и алпски) и Нацрт списокот на видови птици од Анекс I од Директивата за птици, мапи за дистрибуција на живеалишта и диви видови и птици на ЕУ, студии за валоризација и нацрт-планови за управување со дел од Натура 2000 за Пелистер и за СП Преспанско Езеро - како потенцијални места на Натура 2000, Предлог протоколи за набудување на 20 живеалишта, 20 растенија и животински видови и 20 птици со проценка на статусот на зачувување во согласност со

			Директивите на ЕУ за живеалишта и птици, Национална веб-страница за Национална Црвена листа за сите 46 видови од херпетофауната (водоземци и влекачи), габи, пет селектирани крупни цицвачи (рис, мечка, волк, видра и чакал) и за 14 виши васкуларни растенија со утврден конзерваторски статус на национално ниво и национален и меѓународен режим на заштита, извештаи како обврска од меѓународни конвенции, како што се VI Национален извештај за ЦБД, потоа извештаи за Рамсар, Берн, УНЕСКО, итн., извештаи за ЕЕА, извештаи од проекти поврзани со Натура 2000 и зачувување на природата, Годишни извештаи за реализирани активности на Секторот за природа и др.
Класификација по ДПСИР	Р	Датум на последна верзија	29.07.2021
Тип	Д	Подготвено/ ажурирано од:	М-р Влатко Трпески М-р Сашко Јорданов Едита Зеќировиќ
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	v.trpeski@moepp.gov.mk s.jordanov@moepp.gov.mk e.zekjirovikj@moepp.gov.mk

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 080

Вкупна
површина на
подрачја
идентификувани
за НАТУРА 2000
подрачја

ЕЕА - Европска агенција за животна средина SEBI 008-Sites designated under the EU Habitat and Bird Directive

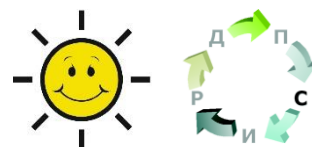
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа D1/63 - Total protected areas by IUCN categories

Каталог на индикатори за животна средина 123 - Surface of terrestrial sites designated under NATURA 2000
124 - Sites designated under the EU Habitats and Birds Directives

SDG - Цели за одржлив развој 15 - 15.1.2 Proportion of important sites for terrestrial and freshwater biodiversity that are covered by protected areas, by ecosystem type

GGI - Индикатори за зелен раст не

Кружна економија не



Дефиниција

Индикаторот покажува колку видови слатководни риби живеат во реките и езерата во Република Северна Македонија и кои видови се застапени во рибниците и се предмет на аквакултурно производство.

Индикаторот во моментот ја прикажува состојбата со:

- уловот на два економски важни видови риба во риболовните води;
- вкупниот улов на останатите видови риби во риболовните води;
- вкупното аквакултурно производство на риба во рибниците.

Единици

Број на видови риби, килограми (тони) уловена риба.

Клучно прашање за политиката

Колку е одржлив уловот на риба во Република Северна Македонија?

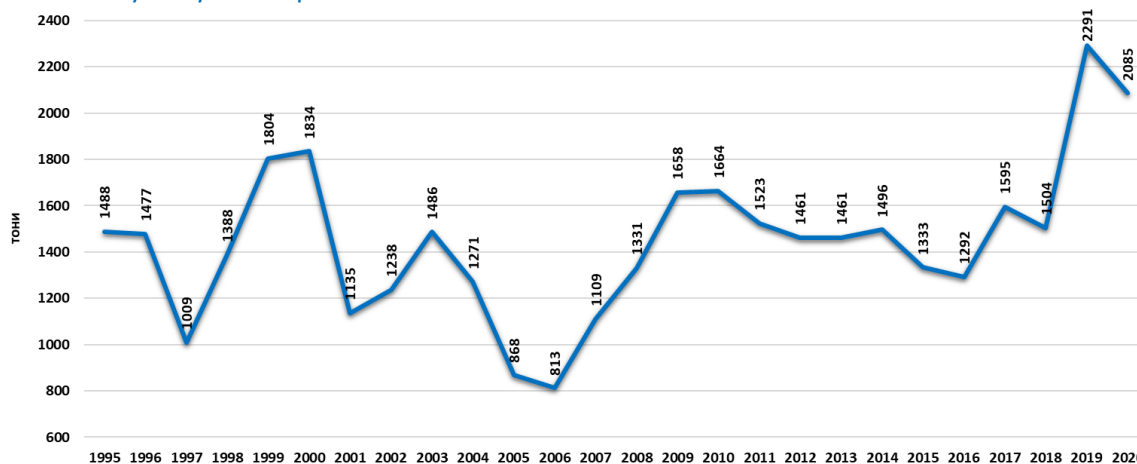
Клучна порака

Во Република Северна Македонија просечно се уловува 1.447 тони различни видови риба. Вкупниот улов на риба има периодичен тренд на намалување и зголемување, од 2003 до 2006 година, уловот се намалува затоа што одделни риболовни претпријатија, деловни субјекти и концесионери ја имаат изгубено дозволата за риболовни дејства во одделните водни басени, а и голем број на риболовни спортски друштва се деактивирани.

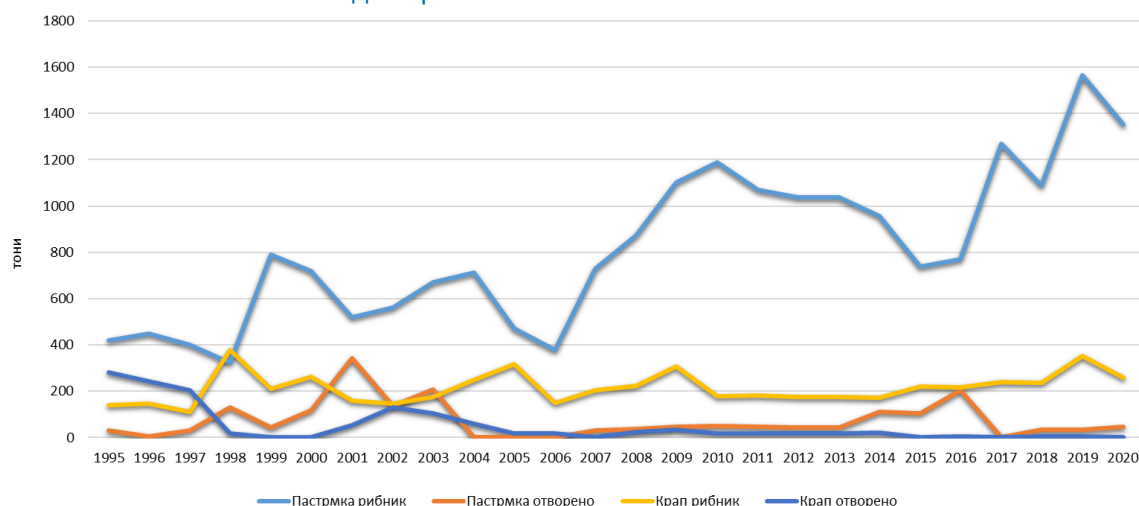
Најголем улов на риба имало во 2019 година од 2291 тони, а најмал во 2006 година од 813 тони. Крапот е водечки вид во низинските води со улов во 2020 година од 260 тони, а пастрмката во висинските води, со улов во 2020 година од 1399 тони. Во вкупниот улов на риба во 2020 година најголем удел има пастрмката со 67,7%, потоа сомот со 16,31%, крапот со 12,47% и најмал удел има други риби со 4,12%.

Вкупниот улов на риба во 2020 година е блиску до зацртаната цел за 2020 година од 2300 тони, зацртаната цел за 2020 година од 1.435 тони за улов на пастрмка од рибници е не е остварена и има пад на уловот во однос на 2019 година за 12,5%.

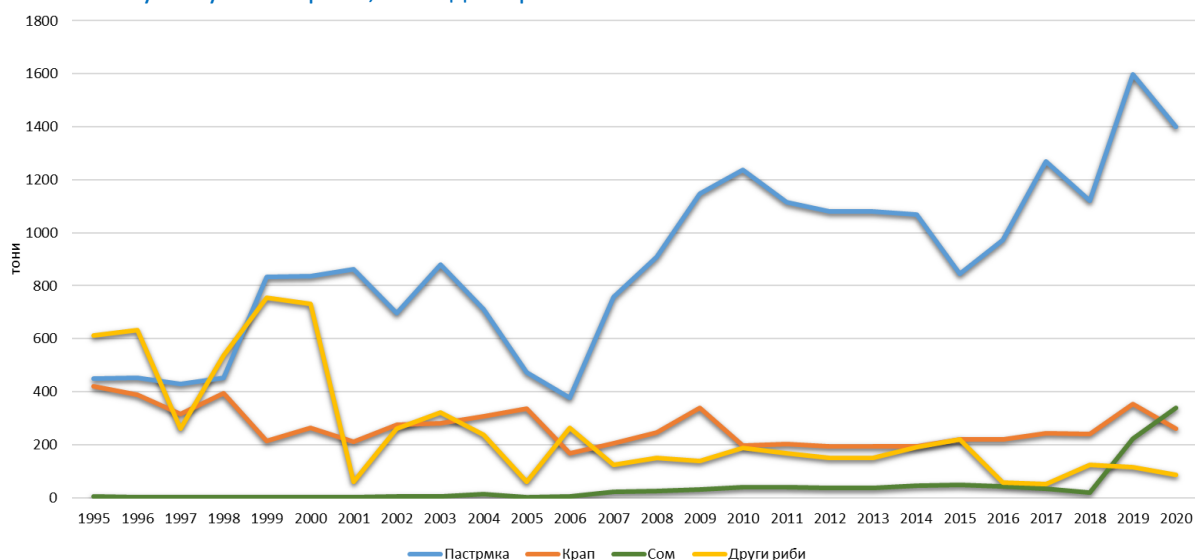
Слика 1. Вкупен улов на риба



Слика 2. Улов на главните видови риба



Слика 3. Вкупен улов на риба, по видови риба



Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: Државен завод за статистика

Оценка

Во разгледуваниот период, за вкупен улов на риба (производство на конзумна риба и улов од спортските рибари), во Република Северна Македонија просечно се уловува 1.447 тони различни видови риба. Во периодот од 1995 до 2003 година, вкупниот улов на риба има периодичен тренд на намалување и зголемување, од 2003 до 2006 година, уловот се намалува затоа што одделни риболовни претпријатија, деловни субјекти и концесионери ја имаат изгубено дозволата за риболовни дејства во одделните водни басени, а и голем број на риболовни спортски друштва се деактивирани.

Во периодот од 2006 до 2010 има тренд на покачување во вкупниот улов на риба од 104,6% во однос на 2006 година, односно, од 813 се покачил на 1664 тони риба. Потоа во периодот од 2011 до 2016 година има повторно пад на уловот на риба во однос на 2010 година за 22,39%. Во 2017 година има пораст на вкупниот улов на риба во однос на 2016 година за 23,45%, за

повторен пад од 5,77% во 2018 во однос на 2017 година. Значителен пораст од 52,4% на вкупниот улов на риба има во 2019 година во однос на 2018 година. Уловот на сите видови риба во 2020 година има пад во однос на 2019 година.

Од Слика 3 се гледа дека во вкупниот улов, крапот е водечки вид во низинските води со улов во 2020 година од 260 тони, а пастрмката во висинските води, со улов во 2020 година од 1399 тони. Во вкупниот улов на риба во 2020 година најголем удел има пастрмката со 67,7%, потоа сомот со 16,31%, крапот со 12,47% и најмал удел има други риби со 4,12%.

Вкупниот улов на риба во 2020 година е блиску до зацртаната цел за 2020 година од 2300 тони, зацртаната цел за 2020 година од 1.435 тони за улов на пастрмка од рибници е не е остварена и има пад на уловот во однос на 2019 година за 12,5%.

Рибарењето и искористувањето на рибниот фонд во рибниците и вештачките акумулации во Република Северна Македонија е под постојан надзор, со постојана грижа за рибниот фонд и со константно порибување со економски важни видови риба. На тој начин се овозможува одржлив развој и искористување на рибите како важен економски ресурс, а, исто така, и за спортски риболов. Искористувањето на рибниот фонд од природните езера веќе подолг временски период наидува на константни проблеми и тоа од аспект на прекумерен и неконтролиран улов на риба од тие водни екосистеми. Со овие активности посебно се загрозени ендемични видови риби, како, на пример, охридската пастрмка (*Salmo letnica* Kar.), но и други ендемити кои се застапени со мали популации во поедини водни екосистеми.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Како извор на податоци за карактеристиките на рибниот фонд во Република Македонија ќе бидат користени податоците од Државниот завод за статистика и нивните методи за обработка на податоци.

- Методолошка Несигурност

Несигурноста произлегува од претпоставените нецелосни податоци за улов на риба во реките и езерата. Исто така, несигурноста се зголемува поради многу малиот број литературни податоци за генетската структура на рибните популации во природните водени екосистеми.

Цели

Вкупното рибно производство во Република Северна Македонија до 2020 година се предвидува да порасне на 2.300 тони. Притоа, главната маса на порастот ќе ја чинат пастрмските риби (1.435 тони или 62% од вкупниот улов) и тоа претежно од рибниците.¹

Обврска за известување

- FAO – Fisheries and Aquaculture Department
- Годишен извештај од обработени податоци за животна средина

Мета-податоци

Тема	Природа	Поврзаност со други теми/сектори	Вода, Рибарство, Климатски промени
Код на индикаторот	МК НИ 041	Временска покриеност	1990-2020

¹ Просторен план на Република Македонија

Име на индикаторот	Карактеристики на рибниот фонд	Извор на податоци	Државен завод за статистика
Класификација по ДПСИР	С	Датум на последна верзија	02.09.2022
Тип	А	Подготвено/ажурирано од:	Катерина Николовска
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	е-пошта: K.Nikolovska@moepp.gov.mk

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 041

Карактеристики на рибниот фонд

ЕЕА - Европска агенција за животна средина IND-25, MAR 008 Aquaculture production

UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа нема еквивалент

Каталог на индикатори за животна средина 93 - Aquaculture production

SDG - Цели за одржлив развој нема еквивалент

GGI - Индикатори за зелен раст не

Кружна економија не

ПРИРОДА	
ЗАКОНИ	
Закон за заштита на природата	„Службен весник на РМ“ бр. бр.67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/1, 63/16 и 113/18
Закон за животната средина	„Службен весник на РМ“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16
Закон за водите	„Службен весник на РМ“ бр. 87/08, 6/09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 23/13, 163/13, 180/14, 146/15, 52/16
Закон за шумите	„Службен весник на РМ“ бр. 64/09, 24/11, 53/11, 25/13, 79/13, 147/13, 43/14, 160/14, 33/15, 44/15, 147/15, 7/16, 39/16
Закон за ловството	Службен весник на РМ“ бр. 26/09, 82/09, 136/11, 1/12, 69/13, 164/13, 187/13, 33/15, 147/15, 193/15
Закон за пасиштата	Службен весник на РМ“ бр. 3/98, 101/00, 89/08, 105/09, 42/10, 116/10, 164/13, 193/15, 215/15
Закон за рибарство и аквакултура	Службен весник на РМ“ бр. 7/08, 67/10, 47/11, 53/11, 95/12, 164/13, 116/14, 154/15, 193/15, 39/16
Закон за заштита и благосостојба на животните	„Службен весник на РМ“ бр. 149/14, 149/15, 53/16
Закон за прогласување на Смоларски Водопад за споменик на природата	(„Службен весник на РМ“ бр. 35/06),
Закон за прогласување на локалитетот Маркови Кули за споменик на природа	(„Службен весник на РМ“ бр. 49/06),
Закон за прогласување на дел од планината Пелистер за национален парк	(„Службен весник на РМ“ бр. 150/07);
Закон за прогласување на локалитетот Куклица за споменик на природата);	(„Службен весник на РМ“ бр. 103/08
Закон за прогласување на локалитетот Локви-Големо Коњари за споменик на природата	(„Службен весник на РМ“ бр. 124/10);
Закон за прогласување на локалитетот Плоче Литотелми за строг природен резерват	(„Службен весник на РМ“ бр. 145/10);
Закон за прогласување на дел од планината Галичица за национален парк);	(„Службен весник на РМ“ бр. 171/10
Закон за прогласување на Пештера Слатински Извор за споменик на природата	(„Службен весник на РМ “ бр. 23/11);
Закон за прогласување на Преспанското Езеро за споменик на природата	(„Службен весник на РМ “ бр. 51/11, 79/13);
Закон за прогласување на Дојранско Езеро за споменик на природата	(„Службен весник на РМ “ бр. 51/11);
Закон за прогласување на локалитетот Езерани на Преспанското Езеро за парк на природата)	(„Службен весник на РМ “ бр. 24/12
Закон за прогласување на Вевчански Извори за споменик на природата	(„Службен весник на РМ “ бр. 39/12).
Одлука за прогласување на дел од Осоговските Планини за заштитено подрачје во категорија V - Заштитен предел	(„Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 277/20).
Закон за прогласување на дел од Шар Планина за Национален парк	(„Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 151/21).
ПОДЗАКОНСКИ АКТИ	
Листа на засегнати и заштитени диви видови растенија, габи, животни и нивни делови	“Службен весник на РМ“ бр. 15/2012
Листи за утврдување на строго заштитени и заштитени диви видови	“Службен весник на РМ“ бр. 139/2011
Правилник за издавање дозвола за спроведување на научно истражување во природата	“Службен весник на РМ“ бр. 101/2009

Правилник за евиденција за заштита на природата	“Службен весник на РМ“ бр. 102/2012
Правилник за содржината на Студијата за валоризација или ревалоризација на заштитено подрачје	“Службен весник на РМ“ бр. 26/2012
Правилник за содржината на плановите за управување со заштитените подрачја и годишните програми за заштита на природата	“Службен весник на РМ“ бр. 26/2012
Правилник за содржината на Студијата за валоризација или ревалоризација на заштитено подрачје	“Службен весник на РМ“ бр. 26/2012
Правилник за издавање дозвола за собирање на засеганти и заштитени видови растенија, габи и животни и нивни делови	“Службен весник на РМ“ бр. 102/2009
Правилник за формата и содржината на образецот за барањето, дозволата и сертификатот за промет со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи, животни и нивни делови, како и потребната документација која се приложува кон барањето	“Службен весник на РМ бр. 134/2010
Уредба за начинот и постапката за издавање на дозволата односно сертификатот, како и за видот на дозволата односно сертификатот и определување на граничните премини преку кои може да се врши прометот со засегнати и заштитени диви видови растенија, животни и нивни делови	“Службен весник на РМ“ бр. 135/2010
Уредба за начинот на постапување при промет со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи животни и нивни делови од страна на царинските органи, другите надлежни органи и служби на граничните премини, и научните и стручните установи, како и на овластени депозитари на конфискуваните примероци при недозволен промет	“Службен весник на РМ“ бр. 177/2011
Правилник за формата и содржината на барањето заради неиздавање на дозвола за промет или сертификат за увоз и/или извоз и/или транзит и/или повторен извоз односно заради недонесување на решение за одбивање на барањето за издавање на дозвола за промет или сертификат за увоз и/или извоз и/или транзит и/или повторен извоз	““Службен весник на РМ“ бр. 31/2012
СТРАТЕГИИ И ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ	
Стратегија за биолошка разновидност со акционен план (2018-2023)	
Стратегија за заштита на природата со акционен план (2017-2027)	
Просторен План на државата (2004)	
РЕШЕНИЈА	
Решение за прогласување на Пештера Дона Дука за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 182/2011
Решение за прогласување на Платан Мордовис за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 65/2016
Решение за прогласување на Платан-Чинар Охрид за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 205/2019
Решение за прогласување на Црна дудинка-Лесново за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 205/2019
Решение за прогласување на Даб- Бели за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 205/2019
Решение за прогласување на Карактеристичен геолошки профил-Звегор за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 205/2019
Решение за прогласување на Киселичка Пештера за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 174/2019
Решение за прогласување на Палеонтолошки локалитет „Стамер за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 217/2019